

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

І. А. Шестопап. Гендерні особливості професійної самореалізації особистості. В статті окреслено актуальність обраної теми, що пов'язана з потребою вивчення та оптимізації процесу професійної самореалізації обох статей у руслі суспільного прогресу. Проаналізовано останні дослідження із обраної проблематики вітчизняних та зарубіжних науковців. Визначено мету статті, що полягає у дослідженні психологічних особливостей професійної самореалізації чоловіків та жінок. Проаналізовано поняття "самореалізація", "професійна самореалізація", "гендер", "маскулінність", "фемінність" тощо. Окреслено два основні підходи до порівняння чоловіків і жінок між собою – біологічний і соціокультурний. У руслі даних підходів відзначено основні теорії дослідників. Експериментально підтверджено припущення про те, що вибір професії чоловіками та жінками пов'язаний із домінуванням психологічної статі – маскулінності або фемінінності. Для в'яснення гендерних особливостей професійної самореалізації порівняно рівень мотивації на успіх, задоволеність працею та інтегральний показник задоволеності працею. Використано математико-статистичні методи за допомогою SPSS. Зроблено психологічний висновок про те, що відсутні гендерні відмінності щодо рівня задоволеності працею та мотивації на успіх. Дослідником зроблено припущення про існування гендерних відмінностей щодо рівня суб'єктивного благополуччя у чоловіків та жінок. Співвіднесено значення середніх арифметичних показників професійної самореалізації і психологічної статі чоловіків і жінок. У маскулінних чоловіків визначено вищий рівень мотивації на успіх, ніж у фемінних жінок, у той час, як андрогінні чоловіки і жінки мають однаковий показник середнього арифметичного показника мотивації на успіх. Андрогінні чоловіки і жінки

отримали також вищі значення середніх арифметичних, ніж маскiлiннi чоловіки та фемiннi жiнки.

Ключові слова: особистість, професійна самореалізація, професія, гендер, гендерні особливості, маскуліність, фемiннiсть, андрогiннiсть, мотивація на успіх, суб'єктивне благополуччя, задоволеність працею.

И. А. Шестопап. Гендерные особенности профессиональной самореализации личности. В статье обозначено актуальность темы, связанной с необходимостью изучения и оптимизации процесса профессиональной самореализации обоих полов в русле общественного прогресса. Проанализированы последние исследования по выбранной проблематике отечественных и зарубежных ученых. Определены цели статьи, заключается в исследовании психологических особенностей профессиональной самореализации мужчин и женщин. Проанализированы понятия "самореализация", "профессиональная самореализация", "гендер", "маскулинность", "феминность" и другие. Определены два основных подхода к сравнению мужчин и женщин между собой – биологический и социокультурный. В русле данных подходов отмечено основные теории исследователей. Экспериментально подтверждено предположение о том, что выбор профессии мужчинами и женщинами связан с доминированием психологического пола – маскулинности или феминности. Для выяснения гендерных особенностей профессиональной самореализации сравнено уровень мотивации на успех, удовлетворенность трудом и показатель удовлетворенности трудом. Используются математико-статистические методы с помощью SPSS. Сделано психологический вывод о том, что отсутствуют различия по уровню удовлетворенности трудом и мотивации на успех. Исследователем сделано предположение о существовании гендерных различий по уровню субъективного благополучия у мужчин и женщин. Соотнесено значения средних арифметических показателей профессиональной самореализации и психологической пола мужчин и женщин. В маскулинных мужчинах определено выше уровень мотивации на

успех, чем в феминных женщин, в то время, как андрогинные мужчины и женщины имеют одинаковый показатель среднего арифметического показателя мотивации на успех. Андрогинные мужчины и женщины получили также высокие значения средних арифметических, чем маскулинные мужчины и феминные женщины.

Ключевые слова: личность, профессиональная самореализация, профессия, гендер, гендерные особенности, маскулинность, фемининность, андрогинность, мотивация на успех, субъективное благополучие, удовлетворенность трудом.

Постановка проблеми. Професійна діяльність є однією з найважливіших сфер діяльності людини і тому самореалізація в професії є одним з найважливіших атрибутів особистісної зрілості. Статистика останнього десятиріччя у всьому світі показує, що саме представниці "слабкої" статі частіше зазнають труднощів щодо самореалізації у професії, оскільки ще на сьогоднішній день існують стереотипи про неможливість жінок поєднувати досягнення у професійній діяльності з благополучним шлюбом і повноцінною сім'єю. Актуальність теми пов'язана з потребою вивчення та оптимізації процесу професійної самореалізації обох статей у руслі суспільного прогресу.

Аналіз останніх досліджень. Внесок у дослідження особливостей самореалізації жінок в професійній діяльності зробили такі вчені, як К. А. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова [1], В. А. Гупаловська, О. М. Мірошніченко, О. М. Разумнікова, Д. Сьюпер, К. В. Федосенко [8], Н. Г. Шевченко та ін. В ряду загальноновизнаних досліджень, присвячених гендерним особливостям професійної самореалізації особистості, знаходяться класичні роботи В. А. Геодакяна [3], К. Гілліган [4], Ф. Л. Джес, Е. Іглі, І. С. Кльоциной, О. Б. Петренко [7], А. Фейнгольд [11], Н. Ходоров [9] та ін.

Мета статті: проаналізувати психологічні особливості професійної самореалізації чоловіків та жінок на підставі порівняння рівня мотивації на успіх, показника суб'єктивного благополуччя та інтегрального показника задоволеності працею.

Виклад основного матеріалу. Самореалізація особистості у розумінні К. А. Абульханової-Славської, Л. І. Анциферової, С. Л. Рубінштейна – це реалізація діяльності особистості, спрямована досягнення життєвих цілей. "Вміння ставити та утримувати цілі (починаючи від сенсожиттєвих до ситуативно-тактичних) забезпечує вищу форму зміни особистості – її розвиток і творчість" [1, с. 10].

Е. В. Федосенко під професійною самореалізацією розуміє безперервний гетерохронний процес розвитку потенціалів людини в діяльності протягом усього її життєвого шляху [8].

Внаслідок наявності основної фундаментальної біологічної відмінності між жінками і чоловіками – здатності до виношування та народження дітей – та в силу існування цілої низки соціальних умов, що впливають на процес особистісного становлення, самореалізація чоловіків та жінок має ряд особливостей.

Поняття "гендер" включає в себе соціально-визначені характеристики чоловіків і жінок на відміну від біологічно визначених. Тому ця категорія ще за своєю сутністю розглядається як "соціокультурна стать", що покликана підкреслити соціальний характер нерівності між статями, яка поступово змінюється залежно від суспільних та культурних перетворень. Як справедливо зауважує О. Б. Петренко, не існує особистості без статевої належності, і саме від статевої соціалізації багато у чому залежить майбутня задоволеність життям, гармонійність життєвого світу, рівень самореалізації людини [7].

Поняття "гендер" як соціальна категорія включає в себе гендерні стереотипи як спрощені, стійкі, емоційно забарвлені образи поведінки і рис характеру чоловіків і жінок. На думку Ф. Л. Джес, "гендерні стереотипи трансформуються в цінності і формують нормативні образи "істинної" фемінінності-маскулінності". Гендерні стереотипи визначають статусні характеристики чоловіків і жінок, закріплюючи домінуюче становище чоловіків і дискримінаційної практики стосовно жінок [2, с. 44].

Вчені виділяють два основні підходи до порівняння чоловіків і жінок між собою (статевий диморфізм, статеві відмінності, гендерні відмінності).

Біологічний підхід виходить з того, що відмінності між чоловіками і жінками пояснюються генетичними і гормональними факторами, будовою мозку, вродженими особливостями конституції. У руслі цього підходу варто відзначити еволюційну концепцію диференціації статей В. А. Геодакяна [3]. Чоловіча стать грає головну роль у зміні, а жіноча – у збереженні популяції; у онтогенезі – жіноча стать є більш пластичною, а чоловіча – більш ригідною.

Соціокультурний підхід передбачає, що відмінності між статями формуються суспільством. Одна з найбільш відомих – теорія соціальних ролей Елліс Іглі. Суть полягає в тому, що для того, щоб бути прийнятим суспільством, чоловіки і жінки повинні вести себе конгруентно відповідно до своєї гендерної ролі, тобто сукупності стереотипних очікувань, які суспільство пред'являє даному індивіду як представнику певної статі. Відповідно до моделі артефакту, що розробляється А. Фейнгольд, гендерні стереотипи змушують індивіда розглядати свої особистісні характеристики як соціально бажані і прагнути відобразити свою особистість сприятливим чином [10].

Порівнюючи чоловіків і жінок, доцільно відзначити теорії Н. Ходоров і К. Гілліган. Н. Ходоров присвятила свою концепцію проблемі материнства. На її думку, його призначення – підготовка хлопчиків і дівчаток до їх гендерним ролям у суспільстві. У результаті дівчинка готується до світу материнства і сім'ї, а хлопчик стає чоловіком, який знецінює жінку і орієнтує себе на зовнішній світ [9].

Керол Гілліган стверджувала, що жінки відрізняються від чоловіків по відношенню до моралі, прийнятої в суспільстві. Для жінки більш важливими є взаємини з людьми, чоловіки ж розглядають моральні судження з позиції законів і неупередженості [4].

Професійна зайнятість належать до ключових сфер людської життєдіяльності. Однак розподіл жінок та чоловіків в економіці нерівномірний. Є ціла низка сфер діяльності та відповідних професій, які

традиційно вважаються "жіночими" та "чоловічими" (це називається "гендерною стратифікацією").

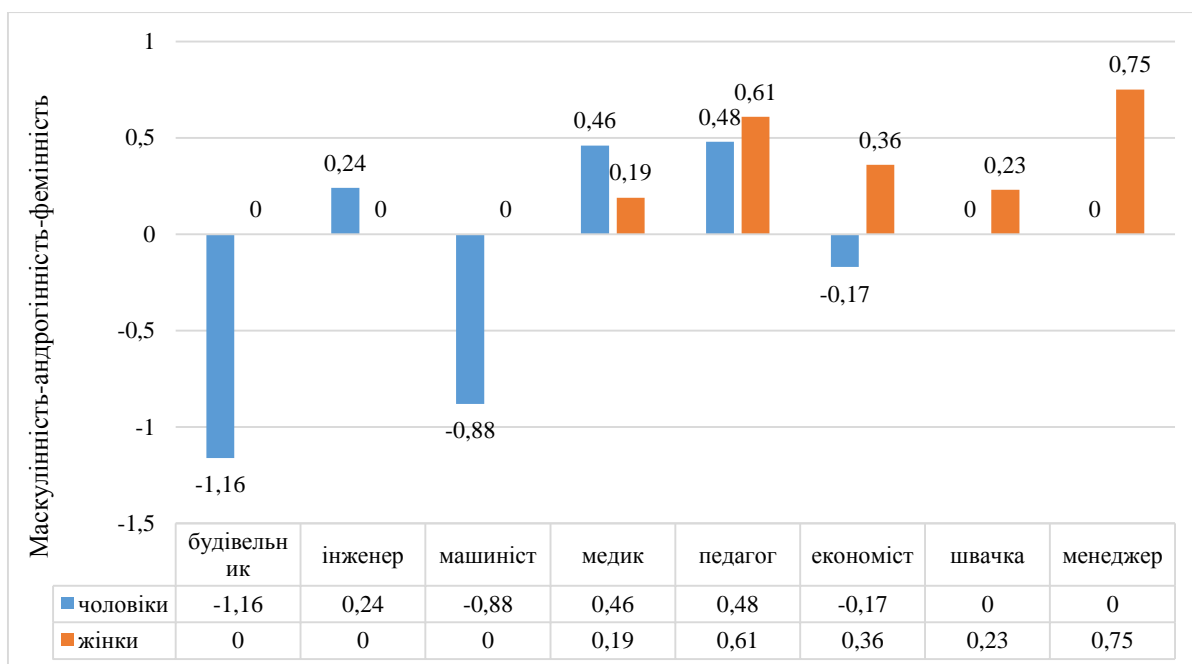
При розгляді проблеми самореалізації жінок у тій або іншій професійній діяльності слід відмітити думку Л.Терман і К.Майлз про те, що вибір тієї чи іншої професії чоловіками та жінками пов'язаний із домінуванням маскулінності або фемінінності [6]. Дане припущення було підтверджено експериментально шляхом дослідження 25 чоловіків та 25 жінок різних професій на основі діагностики психологічної статі (індекс IS) за методикою С. Бем "Маскулінність–фемінінність" (рис.1).

Якщо величина індексу IS укладена в межах від -1 до +1, то роблять висновок про андрогінність; індекс IS менше -1, то робиться висновок про маскулінність; індекс IS більше +1 – про фемінінність. Як видно з рис.1, найвищий індекс маскулінності визначено для чоловіків, що за професією будівельники, найнижчий – економісти. Високий індекс IS, що наближається в сторону фемінінності отримали жінки-менеджери, низький – жінки-медики.

Психологічна маскулінність значною мірою пов'язана з індивідуалізацією особистості, тобто розвитком її від залежності (від середовища) до автономності, від конформності до вільного самовизначення. Становлення індивідуальності пов'язане з розвитком самосвідомості й волі. Це відбувається тоді, коли людина усвідомлює себе як представника певного історичного часу, спадкоємця певних культурних традицій, носія тих чи тих обдарувань і неповторних поворотів людської долі. В цій "універсальній" унікальності вона приймає своє життєве завдання, визначає покликання, в якому бачить переконливе звертання духовного світу тільки до неї.

Психологічна фемінінність пов'язана з децентрацією особистості, тобто зміщенням мотиваційно-ціннісної домінанти з егоцентричних і групоцентричних прагнень на універсально-милосердні та альтруїстичні. Причому децентрація базується на неусвідомлюваних процесах, виявляється безпосередньо в почуттях та бажаннях і не підлягає прямій вольовій регуляції. Відтак, децентрація відображає психологічну реальність філософського

трактування розвитку душі (здатності до співпереживання та любові) як домінанти жіночого принципу [5].

Рис. 1. Середні показники індексу IS для чоловіків та жінок різних професій

Для виявлення гендерних особливостей професійної самореалізації проведено діагностику чоловічої (25 респондентів) та жіночої (25 респондентів) вибірок, сформованих за принципом випадкового відбору для порівняння таких показників, як задоволеність працею, суб'єктивне благополуччя, мотивація на успіх. Також для діагностики психологічної статі особистості застосовано методу С. Бем "Маскулінність-фемінність".

Для порівняння рівня задоволеності працею чоловіків і жінок використано непараметричні методи для двох незалежних вибірок – метод Манна-Уїтні та метод Уїлкоксона за допомогою комп'юторної програми для статистичної обробки даних SPSS.

Згідно обчислень у Таблиці 2, $U_{емп} = 0,572$, тому $U_{емп} \geq 0,05$, а отже гіпотеза H_0 автоматично відхиляється дослідником. Звідси можна зробити психологічний висновок про те, що гендерні відмінності щодо рівня задоволеності працею відсутні.

Статистики критерія*

	ZP	MU	SB
Статистика U Манна-Уїтні	283,500	290,000	222,000
Статистика W Уїлкоксона	608,500	615,000	547,000
Z	-,566	-,441	-1,760
Асимпт. знч. (двостороння)	,572	,659	,078

*Групуюча перемінна: ST (стать)

Методи Манна-Уїтні та Уїлкоксона також доцільно застосувати для визначення гендерних відмінностей щодо рівня суб'єктивного благополуччя і мотивації на успіх. Обчислення мотивації на успіх у Таблиці 2, $U_{емп} = 0,659$, тому $U_{емп} \geq 0,05$, а отже гіпотеза H_0 автоматично відхиляється дослідником. Звідси можна зробити психологічний висновок про те, що гендерні відмінності щодо рівня мотивації на успіх відсутні.

Із обчислення суб'єктивного благополуччя у Таблиці 2 видно, що $U_{емп} = 0,078$, тому $U_{емп} \geq 0,05$, а отже гіпотеза H_0 автоматично відхиляється дослідником. Звідси можна зробити психологічний висновок про те, що гендерні відмінності щодо рівня суб'єктивного благополуччя відсутні, хоча значення $U_{емп}$ досить наближене до 0,05, тому можна припустити про можливість прийняття дослідником як гіпотези H_0 , так і H_1 .

Співвідношення значень середніх арифметичних показників професійної самореалізації і психологічної статі чоловіків і жінок

Показники професійної самореалізації	Психологічна стать			
	Чоловіки		Жінки	
	М	А	Ф	А
суб'єктивне благополуччя	66,5	64,09	61,6	61,3
мотивація на успіх	17	13,91	12,6	13,95
задоволеність працею	19,5	21,17	20	21,65

Позначення в табл.: М – маскулінність; Ф – фемінність; А – андрогінність

Обчислені значення середніх арифметичних окремих показників професійної самореалізації особистості доцільно співвіднести із діагностованою психологічною статтю (табл. 3). Слід відмітити, що серед респондентів-чоловіків не було діагностовано фемінність як психологічну стать, у той час як серед респондентів-жінок – маскулінність, тому ця інформація в табл. 3 не фігурує. У чоловічій вибірці андрогінність діагностовано у 23 респондентів, маскулінність – у 2 респондентів; у жіночій вибірці андрогінність визначено у 20 респондентів, фемінність – у 5 респондентів.

Із табл. 3 видно, що у маскулінних чоловіків визначено вищий рівень мотивації на успіх, ніж у фемінних жінок, у той час, як андрогінні чоловіки і жінки мають однаковий показник середнього арифметичного показника мотивації на успіх. Слід відмітити, що андрогенні чоловіки і жінки отримали також вищі значення середніх арифметичних, ніж маскулінні чоловіки та фемінні жінки.

Висновки. Отже, під поняттям "професійна самореалізація" розуміємо складний, багаторівневий процес реалізації особистісно-професійного потенціалу з наступним його опрідметненням у професійній діяльності. Окреслено два основні підходи до порівняння чоловіків і жінок – біологічний та соціокультурний. Визначено особистісні якості, що входять в конструкти "фемінінність" і "маскулінність".

Експериментально підтверджено зв'язок між професійною приналежністю і домінуванням маскулінності або фемінності досліджуваних. Для в'яснення гендерних особливостей співвіднесено діагностовану психологічну стать із такими показниками професійної самореалізації, як задоволеність працею, суб'єктивне благополуччя, мотивація на успіх. Для порівняння останніх у чоловіків та жінок використано математико-статистичні методи за допомогою SPSS. Зроблено психологічний висновок про відсутність гендерних відмінностей щодо мотивації на успіх та рівня задоволеності працею.

Список використаних джерел

1. Анциферова Л. И. Психология самоактуализирующейся личности в работах Абрахама Маслоу // Вопросы психологии. – 1973. – № 4. – С. 173-180.
2. Берн Ш. М. Гендерная психология / Шон Меган Берн. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.
3. Геодакян В. А. Теория дифференциации полов в проблемах человека / В. А. Геодакян // Человек в системе наук. – М. : Наука. – 1989. – С. 171-189.
4. Гиллиган К. Место женщины в жизненном цикле мужчины / К. Гиллиган ; под ред. Е. Здравомысловой, А. Темкиной // Хрестоматия феминистских текстов. – СПб. : Дмитрий Буланин. – 2000. – С. 166-186.
5. Здравомыслова О. М. Общество сквозь призму гендерных представлений / О. М. Здравомыслова // Женщина. Гендер. Культура. – М., 1999. – С. 184-192.
6. Иванова Е. М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности / Е. М. Иванова. – М. : МГУ, 1987. – 207с.
7. Петренко О. Б. Становлення гендерного підходу до освіти і виховання в українському суспільстві / О. Б. Петренко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – [Вип. 27]. – Рівне : РДГУ, 2003. – Ч. 1. – С. 110-120.
8. Профессиональная самореализация личности в современном обществе. Монография / Под науч. ред. Е. В. Федосенко. – СПб. : Речь, 2009. – 121 с.
9. Ходоров Н. Психодинамика семьи / Н. Ходоров // Хрестоматия феминистских текстов ; под ред. Е. Здравомысловой, А. Темкиной. – СПб. : Дмитрий Буланин. – 2000. – С. 140-165.
10. Diekman A. B. Stereotypes as dynamic constructs : Women and men of the past, present, and future / A. B. Diekman, A. H. Eagly // Personality and Social Psychology Bulletin. – 2000. – № 26. – PP. 1171-1188.
11. Feingold A. Gender differences in personality : A meta-analysis / A. Feingold // Psychological Buttelin. – 1988. – Vol. 116. – PP. 429-456.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Anciferova L. I. Psihologija samoaktualizirujushhejsja lichnosti v rabotahAbrahama Maslou // Voprosi psihologii. – 1973. – № 4. – S. 173-180.
2. Bern Sh. M. Gendernaja psihologija / Shon Megan Bern. – SPb. : Prajm-EVROZNAK, 2001. – 320 s.
3. Geodakjan V. A. Teorija differenciacii polov v problemah cheloveka / V. A. Geodakjan // Chelovek v sisteme nauk. – M. : Nauka. – 1989. – S. 171-189.
4. Gilligan K. Mesto zhenshhiny v zhiznennom cikle muzhchiny / K. Gilligan ; pod red. E. Zdravomyslovoj, A. Temkinoj // Hrestomatija feministskih tekstov. – Spb. : Dmitrij Bulanin. – 2000. – S. 166-186.
5. Zdravomyslova O. M. Obshhestvo skvoz' prizmu gendernyh predstavlenij / O. M. Zdravomyslova // Zhenshhina. Gender. Kul'tura. – M., 1999. – S. 184-192.
6. Ivanova E. M. Osnovy psihologicheskogo izuchenija professional'noj dejatel'nosti / E. M. Ivanova. – M. : MGU, 1987. – 207s.
7. Petrenko O. B. Stanovlennja gendernogo pidhodu do osviti i vihovannja v ukraïns'komu suspil'stvi / O. B. Petrenko // Onovlennja zmistu, form ta metodiv navchannja i vihovannja v zakladah osviti. – [Vip. 27]. – Rivne : RDGU, 2003. – Ch. 1. – S. 110-120.
8. Professional'naja samorealizacija lichnosti v sovremennom obshhestve. Monografija / Pod nauch. red. E. V. Fedosenko. – SPb. : Rech', 2009. – 121 s.
9. Hodorov N. Psihodinamika sem'i / N. Hodorov // Hrestomatija feministskih tekstov ; pod red. E. Zdravomyslovoj, A. Temkinoj. – Spb. : Dmitrij Bulanin. – 2000. – S. 140-165.
10. Diekman A. B. Stereotypes as dynamic constructs : Women and men of the past, present, and future / A. B. Diekman, A. H. Eagly // Personality and Social Psychology Bulletin. – 2000. – № 26. – PP. 1171-1188.
11. Feingold A. Gender differences in personality : A meta-analysis / A. Feingold // Psychological Buttelin. – 1988. – Vol. 116. – PP. 429-456.

I. A. Shestopal. Gender Peculiarities of Person's Professional Self-Realization. The article defines the topicality of the selected subject, which is related to the importance of studying and optimization of the process of professional self-realization of both sexes in terms of social progress. The latest studies of the chosen topic are analyzed according to the national and foreign researchers. The purpose of the article consists in the investigation of the psychological characteristics of professional men's and women's self-realization. The article analyzes such notions as "self-actualization", "professional self-realization", "gender", "masculinity", "femininity", etc. Two basic approaches to drawing a comparison between men and women, namely the biological and the socio-cultural approaches are distinguished. The main theories of the scientists are noted basing upon the aforementioned approaches. The hypothesis that career choices for men and women are connected with the domination of psychological sex - masculinity or femininity has been proved experimentally. Personal qualities that are included in the constructs of "femininity" and "masculinity" are systematized. To ascertain the gender peculiarities of professional self-realization, the level of motivation for success, job satisfaction, and integral index of job satisfaction are compared. Mathematical and statistical methods using SPSS are applied. A psychological conclusion that there are no gender differences in the level of job satisfaction and motivation for success was made. However, the researcher assumes the existence of gender differences in the level of men's and women's subjective well-being. The index values of the arithmetic mean of professional self-realization and psychological sex of men and women are correlated. Masculine men show a higher level of motivation for success than feminine women, while the androgynous men and women have the same index value of the arithmetic mean of motivation for success. Androgynous men and women also had higher indices compared to masculine men and feminine women.

Key words: personality, professional self-realization, profession, gender, gender peculiarities, masculinity, femininity, androgyny, motivation for success, subjective well-being, job satisfaction.

Відомості про автора

Шестопа́л Іванна Анатолі́вна, аспірант кафедри вікової та педагогічної психології, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна.

Shestopal Ivanna Anatoliivna, a Postgraduate of the Department of Age and Pedagogical Psychology, Rivne State Humanitarian University, Rivne, Ukraine.

Для отримання примірника збірника автором статті:

Шестопа́л Іванна Анатолі́вна, м. Здолбунів, моб. тел. 0961487772, Нова пошта: відділення № 1, м. Здолбунів, вул. Незалежності, 20. E-mail: educate.ivanna@ukr.net

Abstract

Gender Peculiarities of Person's Professional Self-Realization

Shestopal Ivanna Anatoliivna, a Postgraduate of the Department of Age and Pedagogical Psychology, Rivne State Humanitarian University, Rivne, Ukraine.

A number of references: 11

World statistics of the last decade show that women, in comparison with men, are more likely to experience difficulties with professional self-realization for the fact that even today there are certain stereotypes about women's inability to combine professional achievements with a successful marriage and a full family. The scholars such as V. A. Geodakian, K. Gilligan, F. L. Jes, E. Igli, I. S. Klotsyna, O. B. Petrenko, A. Feinhold, N. Khodorov and others contributed to the researches of gender peculiarities of the person's professional self-realization.

E. V. Fedosenko regards professional self-realization as the continuous heterochronous process of development of human potentials through one's life activity. Due to the fundamental biological differences between males and females and because of a vast number of social conditions that influence the process of personal development, men's and women's self-realization has a number of distinguishing features. As a social category gender includes gender stereotypes

denoting simplified, stable, and emotive patterns of behavior and character traits of men and women.

Scientists distinguish two major approaches to comparing men to women: biological approach (differences account for genetic and hormonal factors, the brain's structure, and innate features of body constitution) and sociocultural approach (differences between the sexes are formed by society).

According to L. Terman and K. Miles, the choice of certain profession is associated with the dominance of masculinity or femininity, which was confirmed experimentally by means of the research of male and female sample based on the diagnostics of psychological sex by S. Bem's method of "Masculinity-Femininity". The highest masculinity index was identified for men who were builders by profession, whilst the lowest - for economists. Women managers showed high IS index approaching femininity, whereas women doctors had low IS index.

To ascertain the gender peculiarities of professional self-realization, the level of motivation for success, job satisfaction, and integral index of job satisfaction are compared. Mathematical and statistical methods using SPSS are applied. A psychological conclusion that there are no gender differences in the level of job satisfaction and motivation for success was made. The index values of the arithmetic mean of professional self-realization and psychological sex of men and women are correlated. Masculine men show a higher level of motivation for success than feminine women, while the androgynous men and women have the same index value of the arithmetic mean of motivation for success. Androgynous men and women also had higher indices compared to masculine men and feminine women.